

Cuprins

1. Anemone	9
2. Primele flori, primul model	21
3. La Belle Arte, cu trupul într-un loc și sufletul în altul	43
4. Cu un pas mai aproape de adevăr.	69
5. Căutări, ferestre închise și independență	84
6. Genial, dar „zugrav de biserici”	109
7. Aur pe degete, dragoste în suflet	120
8. Șarlatani cu ștaif	137
9. Boala.	145
10. Limpezirea privirii	160
11. După oameni.	189
12. După verde	202
13. După flori	227
14. La capăt, cu suferință și flori	249
15. Doi vizitatori: noblețea și mârșăvia	259
<i>Nota autoarei. Copacii mei și florile mele</i>	<i>277</i>
<i>Bibliografie.</i>	<i>283</i>

Veronica D. NICULESCU

Luchian

Ochii, sufletul, mâna

POLIROM
2020

Șarlatani cu ștaif

Alexandria. Cecilia. O oază luminoasă, numai bună ca să aibă de unde se prăbuși înapoi aici, unde viața devenea tot mai grea. S-a întors în cămăruța rece și întunecoasă din Sfântul Ionică, în care ziua lucra și seara citea.

După lăsarea întunericii, începeau să curgă muzici jalnice din jur – cucuveaua oploșită în podul vreunei case din apropiere, tânguindu-se pe o streășină, și târfa care se vindea pe câțiva bănuți, cutreierând la nesfârșit coridorul, încuind camera, descuind, plecând iarăși pe străzi cu veșnicul țacânit al tocurilor ei boante. Amândouă îi erau dragi, într-un fel. Căci ele, jalnice cum erau, erau viață. În clădirea coșcovită dintre cele două biserici, unica încăpere în care locuia și lucra

îi părea adesea o cușcă: dormea în atelier și desena în dormitor. De nevoie, evita uleiul, făcea mai mult desene în peniță sau cărbune, iar în zilele bune, când se simțea mai inspirat, apela la pasteluri. La lumina lămpii cu gaz, culorile delicate mințeau, iar el știa bine asta. Și totuși, lucra, lucra măcar să-i meargă mâna, să nu-i amorțească, să nu cadă în neputință – dacă sufletul tot îi era prăbușit. Suferea – unde erau vremurile în care putea să se gândească neîncetat, ore în șir, ba chiar zile întregi, privind pe fereastră la curți inverzite sau hălăduind cu bastonul pe străduțe întortocheate, visând, cercetând, înainte să se avânte într-o lucrare? Timpul de gândit intrase într-un sac. Deznădejde. Și goană. Uneori făcea schițe în grabă afară, după care venea repede înăuntru, să prindă în culoare femeia melancolică zărită pe stradă, floarea cu chip rotund care părea să îi spună ceva, strada pietruită și scaldată într-o lumină trecătoare, după o ploaie de vară.

Uneori putea folosi atelierul pe care Bogdan-Pitești îl pusese la dispoziția Independenților undeva la doi pași, unde găseau și materiale, și o oarecare liniște, și lumină considerabil mai bună. Dar era ceva ciudat cu binefăcătorul lor.

Discursul lui se schimbase. Trăim într-o junglă și trebuie să ne purtăm ca atare, cam asta zicea. Să luăm de la bogați și să dăm la săraci, mai zicea, și uneori părea un om bun, gata să le sară amărăților în ajutor, alteori părea un revoluționar, dar alteori un vântură-vorbe, un șmecheraș pus pe bravadă – căci binefăcătorul lor era om bogat, cu moșie și casă, nu ducea lipsă de nici unele. Totuși, atelierul pus la dispoziția lor, cu tot cu materiale, era mană cerească. Lucrau acolo și Luchian, și Vermont, și Petrescu-Găină, iar din când în când li se trimitea și mâncare, de la un restaurant de pe Câmpineanu. Mergeau cu toții apoi la cafenelele artiștilor, la Fialkowski și la Kübler, unde se bucurau de discuții cu miez, glumeau, ascultau poezie, puneau țara la cale. Veneau acolo Alexandru Macedonski, tronând la o masă de marmură albă, și Ion C. Bacalbașa și Mircea Demetriade și Ion Nae Theodorescu – tânărul Arghezi, nespus de îndrăgit de Macedonski și preocupat de tot ce mișca în arte. Pe Luchian, Arghezi îl adora.

În locurile acelea, unde poezia, muzica și pictura erau subiectele principale, Bogdan-Pitești încingea atmosfera cu discuții politice. Vorbea despre

alegerile care urmau, sugera că venise momentul ca el să devină deputat. Independenții l-au urmărit transformându-se și jonglând dubios, cu fundul în două luntre: era interesat de situația celor în suferință, dar nu se putea rupe de clasa căreia îi aparținea. Moșier, critic de artă al Independenților, Bogdan-Pitești a redactat un manifest incendiar, adresându-se țăranilor și spunându-le că toți politicienii sunt o apă și-un pământ și sugerând că el este omul de care au nevoie. Agitația politică a anului 1899 l-a scos pe Luchian din amorțeală. A desenat vignete pentru manifestele binefăcătorului lor. Vermont și Artachino au făcut afișe. Doar pentru ca în curând să fie cu toții grozav de dezamăgiți.

Bogdan-Pitești a pierdut alegerile, deși fusese dat ca sigur câștigător. Se tulburaseră rău apele în țară. Se spunea că alegerile fuseseră aranjate – iar el nu s-a lăsat; o adevărată răzmeriță a țăranilor, veniți la Slatina ca să-l susțină, s-a încheiat cu un ordin de a se trage în plin. Și s-a tras. Cinci sute de oameni au fost arestați. Iar Bogdan-Pitești ce-a făcut? A fugit în capitală, unde s-a închis în casă, a pretins că e bolnav și a trimis la ziare scrisori în care susținea că n-are de-a face cu

violentele. A ajuns în închisoare. Independenții au rămas uluiți de toate aceste întâmplări. Recunoșteau cu toții că Bogdan-Pitești era un amestec excepțional, cum nu mai văzuseră, de bine și de rău, de tiran și de revoltat, un om de-o energie nemaivăzută, un haiduc capabil și să ofere cu generozitate, dar și să înșele.

Așa se face că primul număr al revistei *Ileana* a întârziat. A apărut sub conducerea lui Ion C. Bacalbașa abia anul următor, în 1900. Bogdan-Pitești semna acolo cu pseudonimul Ion Duican. Luchian a citit în cămăruța lui sumbră cuvintele luminoase pe care i le dedica în revistă binefăcătorul lor, aflat acum la închisoare: „Suflet duios, inimă de poet, el este cam rebel tehnicii savante după un anume calapod. Dar în operele sale este o mare intensitate de viață... Cunoaște viața reală, cu toate amărăciunile sale, dar veșnic caută să arunce asupra ei vălul alb al poeziei sau, mai bine zis, vălul magic al culorilor pe care le are în ochi, în creier, în inimă, în el tot. Luchian este un admirabil colorist. La el, niciodată un tablou nu este o minuțioasă descripție a naturii... Pentru el, arta nu este o simplă reproducție a vieții. El caută, în ce face, să puie ceva dintr-însul, din sufletul

lui, din ceea ce simte, fie o idee, fie o senzație. Are o viziune încântătoare a naturii, dar întotdeauna adaugă la aceasta și nota lui personală, simțirea sa“.

Citea aceste cuvinte care îl bucurau și îl înspăimântau totodată. Iată-l: în camera asta care-i servea și de casă, și de atelier, unde nici măcar nu se putea gândi să se atingă de uleiuri. Fără bani, fără nimic din ce amintea de viața pe care o dusesese cândva. Pe buza acelei boerne pe care cândva o disprețuise.

Așa a primit, în vara aceluia an, oferta de a picta biserica Brezoianu – Sfânta Treime, aflată la doi pași de casă, între străzile Câmpineanu și Brezoianu¹. Și-au mutat atelierul acolo, el și Artachino, și au redevenit „zugravi de biserici“. Cutia milei era mereu mai mult goală, banii veniți de la un negustor care sărise în ajutorul bisericii s-au dus pe schele, pe materiale, pe tot ce le fusese de trebuință, astfel că la capătul celor opt luni de muncă s-au ales cu mai nimic. Dar au primit un bacșiș de patruzeci de lei de la acel donator

1. Prima biserică demolată de regimul comunist, din câte se pare.